

Diverse växter
Skadedjur

TRIPS

Tripsar är allmänt förekommande skadedjur, som förökar och sprider sig snabbt. De tycker om torr och varm omgivning. Tripsar gör åverkan på ett stort antal kulturer, såväl växthuskulturer (gurka, melon, gröna växter m.fl. prydnadsväxter) som frilandsväxter (kål, purjolök, ärter, rosor m.fl.).

Ett 100-tal tripsarter lär förekomma i Sverige. Några vanliga skadegörare på trädgårdsväxter är: Nejliktrips (*Thrips tabaci*), rosentrips (*T. fuscipennis*), bandad växthustrips (*Parthenothrips dracaenae*), gladiolustrips (*T. simplex*), ärttrips (*Kakothrips pisivorus*). Under 1985 fick vi in en ny tripsart i våra växthus och bland våra rumsväxter, den amerikanska blomtripsen (*Frankliniella occidentalis*). Den har sedan dess kommit att bli en allvarlig skadegörare på prydnadsväxter i växthus.

Skadebild

De fullvuxna tripsarna liksom deras larver livnär sig genom att suga cellsaft från växterna. Cellerna sugs ut radvis, så att man på bladens ytor kan se strimmor. Dessa strimmor, som tycks flyta samman till större partier, får ett karakteristiskt silver-

Ärtbaljor skadade av ärttrips (*Kakothrips pisivorus*). Baljorna får sträva, missfärgade fläckar.

Bildrättigheter saknas

Bildrättigheter saknas

Växter som tillhör familjen Gesneriaceae är särskilt omtyckta av amerikansk blomtrips. Här har dessa trips förorsakat skador på blommor av femöring.

Blad av syrenviva (*Primula malacoides*) med allvarliga skador av trips. De angripna partierna får ett karakteristiskt silverglänsande utseende.

glänsande utseende beroende på att luft tränger in i cellerna. I dessa fläckar syns svarta prickar, vilka består av djurens ekskrementer. De utsugna partierna torkar in och brunfärgas då bladen tillväxer. Vid starka angrepp kan hela blad gulna och falla av.

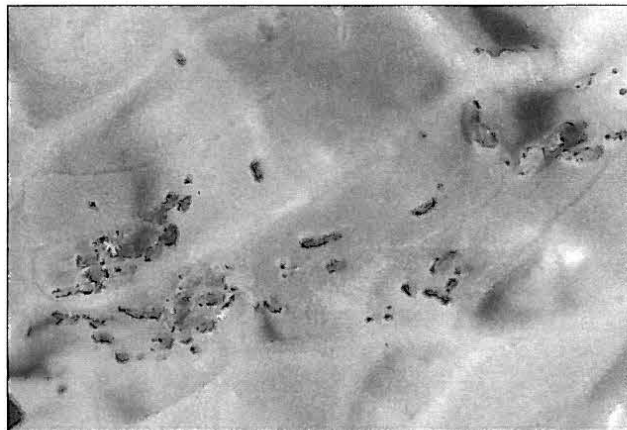
Om insekterna angriper växtdelar stadda i stark tillväxt, såsom unga skott och blomknoppar, blir följden en allmän stagnation i utvecklingen. Skotten blir förkrympta, bladen blir dåligt utvecklade och missbildade och knopparna slår kanske inte ut.

Närvaron av trips i blommorna medför också färgförändringar. Kronbladen avfärgas i strimmor av tripsens utsugning, dessa glansiga streck syns tydligt på bl. a. amaryllis och nejlikor. Hos cyklamen och gladiolus uppstår grågröna eller gulbruna, vissna fläckar på kronbladen.

Skador på frilandskulturer blir allvarligast torra och varma somrar. På örter anträffas djuren uppe i skottspetsarna, före blomningen. Genom sugskadorna blir bladen små och missbildade. Vid starka angrepp kan blomningen utebli. Även baljorna blir missbildade, ofta vridna, dåligt matade med brungrå, krackelerade, sträva fläckar.

Kålplantor kan bli hårt angripna vid tidiga angrepp strax efter uppkomsten eller utplanteringen. Sugskador på hjärtbladsstadiet ger bladen den karakteristiska silverglansen, och ofta skålformigt utseende. Det kan även uppstå skador på fullvuxna vitkålshuvuden i form av korkbildningar.

Lök och purjolök får grå till vitaktiga sugfläckar på bladen. Assimilationen försämras och tillväxten kan hämmas märkbart då angreppen startar tidigt.

Korkbildningar på kål kan förorsakas av bl. a. åkertrips (*Thrips angusticeps*) och nejliktrips (*T. tabaci*).

Biologi

Tripsar, 1–2 mm små, långsmala insekter, är utrustade med häftblåsor, ett slags vidhäftningsorgan, på fötterna. Livscykeln består av ägg, två larvstadier, ett prepupp- och ett puppstadium samt fullvuxen insekt. De fullbildade tripsarna varierar i färg från gul och grå till brun och svartbrun. De har två par smala, fransiga vingar.

Honorna, vilka är större än hanarna, är mest talrika. Hos bl. a. nejliktripsen (*T. tabaci*) är hanar sällsynta. Vanligen förökas arten partenogenetiskt, dvs. fortplantning utan föregående befruktning.

Varje hona lägger ca 60 ägg, vilka sticks in i bladen. Äggen kläcks inom en vecka. Dessa unga larver är nästan genomskinliga och ömsar hud efter ett par dagar. De fullvuxna larverna varierar i färg från ljus beige till mörkt gul. Efter 7–14 dagar är larverna fullvuxna och faller ned till marken där de genomgår nästa stadium – prepuppa. Prepuppa övergår i puppa efter 1–2 dagar, som även den tillbringar sin tid i markytan. Efter 4–7 dagar kommer den fullbildade insekten fram. Under normala växthusbetingelser tar hela livscykeln 21–30 dagar med minst sju generationer under säsongen.

Livscykeln för amerikansk blomtrips (*F. occidentalis*) är 3 veckor eller mindre vid 18°C natttemperatur och 20°C dagstemperatur.

Trips som förekommer på frilandsväxter övervintrar antingen som puppor eller som fullbildade honor på skyddade ställen i marken eller under barken på träd och buskar.

I växthus övervintrar de antingen i jorden eller i skyddade skrymslen och vrår i husen. Vissa arter kan fortsätta livscykeln hela vintern om lämpliga värdväxter finns tillgängliga.

Hercinothrips femoralis

Brun växthustrips

Stor trips med svartbrun kropp och ljusgula antenner. Värdväxter är bl. a. *Dieffenbachia* (prickblad), *Ficus*, *Philodendron* och *Schefflera*. Förekommer endast i växthus, inomhus, och kontorsmiljö. Denna och följande art har samtliga stadier på plantan.

Bildrättigheter saknas

Tripsen suger ut cellerna och det bildas silverglänsande fläckar. I dessa fläckar kan man ofta se djurens svarta ekskrementer.

Parthenothrips dracaenae

Bandad växthustrips

Ljusbrun kropp med gula antenner och bruna ben. Framvingarna är framträdande och karakteristiskt bandade – genomskinliga med bruna, skuggade tvärband. Värdväxter är bl.a. *Citrus*, *Codiaeum* (kroton), *Dracaena*, *Ficus* och *Howeia* (förmakspalm). Förekommer i växthus, trivs bra i kallhus. Den mest vanliga arten på krukväxter i hemmiljö.

Frankliniella occidentalis

Amerikansk blomtrips

Denna art varierar i färg från ljust gulbrun till mörkare brun. Uppträder ofta i samma kulturer som nejliktripsen. Skiljes från den med hjälp av speciella karaktärer i behåring och på antennerna. Amerikansk blomtrips kan angripa de flesta växthuskulturer men är särskilt vanligt förekommande inom familjen Gesneriaceae (t.ex. saintpaulia, kornttblomma och femöring). Den har inte etablerats på friland i vårt land. Läs mer om denna tripsart i faktablad 137 T.

Thrips tabaci

Nejliktrips

Grågul till brun kropp med gulbruna antenner och gula något gråskuggade ben. Framvingarna är ljust brungula. Förekommer både på friland och i växthus, är tillsammans med amerikansk blomtrips den vanligast förekommande växthustripsen. På friland utvecklas 2–4 generationer per år. Värdväxter är bl.a. cyclamen, gerbera, gurka, krysantemum, melon och cineraria (*Pericallis x hybrida*). Nejliktrips, som på tyska heter zwiebeltrips (zwiebel = lök), är förmodligen den art av trips som i Sverige är talrikast som skadegörare på lök, se faktablad 148 T. Även i kålhuvuden uppstår ofta skador.

Thrips fuscipennis

Rosentrips

Mörkbrun trips med rött pigment vid ocellerna (punktögonen). Hanarna är ljusare. Denna polyfaga art är vanlig i rosväxter (inklusive jordgubbar och äpple) på friland, men orsakar där sällan någon större skada. Den kommer ibland in i växthusgurka där den är ett större problem. Angrepp på späda gurkämnen orsakar ärrbildningar som deformerar frukterna.

Thrips simplex

Gladiolustrips

Mörkbrun kropp med mörkbruna antenner och ben. Angriper förutom *Gladiolus* även *Freesia*, *Hippeastrum*, *Narcissus* m.fl. Förekommer både på friland och i växthus. Kan troligen inte övervintra ute. Se för övrigt faktablad 79 T.

Thrips angusticeps

Åkertrips

Liten knubbig trips med mörkbrun kropp. Förekommer endast på friland. Det bildas två generationer

Den bandade växthustripsen (*Parthenothrips dracaenae*) är den vanligaste arten på krukväxter i hemmiljö. På bilden syns förutom fullbildade djur även en larv och en prepuppa.

per år, varav den som övervintrar saknar funktionsdugliga vingar. Övervintrar som fullbildade insekter i marken. Angriper bland trädgårdsgrödorna olika slags kål såsom vitkål, blomkål, kålrötter och broccoli.

Kakothrips pisivorus

Ärttrips

En stor, 1,5–2 mm lång, svartbrun trips med gula fötter och gråbruna vingar. Förekommer uteslutande på friland med endast en generation per år. Djuren övervintrar i jorden som larver. Angriper ärter och andra baljväxter, där de kan orsaka svåra skador på späda ovanjordiska delar.

Åtgärder

Växthus

Biologisk bekämpning

Tripsrovkvalster, *Amblyseius cucumeris*, används i gurkodlingar och i vissa krukväxtekulturer. Goda resultat uppnås bara om tillräckligt många nyttodjur placeras ut innan tripsarna är väletablerade. Förebyggande, rutinmässiga utsättningar rekommenderas, särskilt om man ligger i riskzonen för angrepp av amerikansk blomtrips. Se faktablad 137 T. Näbbstinkflyn av släktet *Orius* bör användas som komplement. Se faktablad 139 T och 165 T.

Leverantör av nyttodjur: Econova Predator AB, Helsingborg, tel: 042-32 98 90.

Kemisk bekämpning

Tripsar är mycket sårbara för insektsmedel (undantaget amerikansk blomtrips som blivit relativt resistent), men bekämpningen försvaras genom djurens förmåga att gömma sig i bladveck och blomknoppar. Bekämpningen måste därför utföras grundligt, även omgivningen, jord, krukor etc. bör behandlas.

Lämpliga preparat för användning i växthus,

Tripsskador på purjolök. Cellerna sugts ut radvis. Vid starka angrepp kan hela blad gulna. Varm och torr väderlek är gynnsamma betingelser för trips.

se faktablad 1 T a. Var observant på olika kulturers och sorters känslighet för olika bekämpningsmedel. Om erfarenhet saknas av en viss bekämpningsåtgärd, prova först på ett litet antal plantor och avvakta resultat innan hela odlingen behandlas.

Friland

För bekämpning av trips i prydnadsväxter och köksväxter (kål, lök, ärter) på friland kan en lämplig pyretroid användas, se faktablad 1 T b. Obs! kontrollera att preparatet i fråga är godkänt för önskat användningsområde. Karenstider beror på kultur.

Litteratur

Malais, M. & Ravensberg, V. J. 2003. *Knowing and recognizing. The biology of glasshouse pests and their natural enemies*. Koppert B. V. Distribution:

I följande faktablad kan du läsa mer om tripsangrepp i olika kulturer

79 T	Gladiolustrips
137 T	Amerikansk blomtrips
139 T	Biologisk bekämpning av skadedjur i växthusgurka
148 T	Insekter på lök
149 T	Skadedjur på jordgubbar
165 T	Biologisk bekämpning av skadedjur i krukväxter

Econova Predator AB, tel: 042-32 98 90.
Ministerium ländlicher Raum, Ernährung, Landwirtschaft und Forsten, Baden-Württemberg, Stuttgart. Biologische Schädlingsbekämpfung – Arbeitshilfe für Beratung und Betriebsführung. 1999. *Biologisk bekämpning av skadedjur*. Översättning: Boel Sandskär. Jordbruksverket. Nedstam, B. 2001. Tripsarter i grön innemiljö. *Växtskyddsnotiser* 65, 1, 6–9.

Text: Barbro Nedstam

Jordbruksverket
Växtskyddscentralen
Box 12, 230 53 Alnarp
Tel: 040-41 52 94
Fax: 040-46 07 82
e-post: barbro.nedstam@sjv.se

Ann-Sofi Forsberg

Provegeta
Småskolevägen 38
224 67 Lund
Tel: 046-32 30 25
e-post: annsofi.forsberg@telia.com

Februari 2004 rev.

Illustrationer: Karl-Fredrik Berggren, Kajsa Göransson, Tomas Lagerström

Faktablad om växtskydd utges inom områdena Jordbruk och Trädgård

Faktabladerna kan beställas som årsabonnemang, komplett serie eller enstaka exemplar.

Eftertryck av denna publikation är förbjudet enligt lag. Den som vill mångfaldiga något av innehållet måste först få tillstånd från SLU. Tel: 018-67 23 66 (jordbruk) resp. 018-67 23 47 (trädgård).

ISSN 0281-8566

© Sveriges lantbruksuniversitet

Ansvariga utgivare: Jordbruk: Roland Sigvald
Trädgård: Maj-Lis Pettersson
Redaktörer: Jordbruk: Eva Twengström
e-post: Eva.Twengstrom@evp.slu.se
Trädgård: Maj-Lis Pettersson
e-post:
Maj-Lis.Pettersson@entom.slu.se
Hemsida: <http://www.entom.slu.se>
Distribution: SLU Publikationstjänst
Box 7075, 750 07 Uppsala
Tel. 018-67 11 00
Fax. 018-67 35 00
e-post: publikationstjanst@slu.se